

KNIHA II. O CHOVÁNÍ HLEDAJÍCÍHO

Příběh Šuky (II. 1 - 3)

II. 1 Šuka hledá potvrzení svého poznání u mudrce a krále Džanaky.

VIŠVÁMITRA pravil: Ó Rámo, jsi opravdu nejpřednější mezi moudrými a neexistuje nic, co bys měl ještě poznat. Potřebuješ se však ve svém poznání upevnit, abys mohl nalézt klid, který přichází s pochopením. Podobně jako to potřeboval Šuka, jemuž se toho dostalo prostřednictvím krále jménem Džanaka.

RÁMA se otázal: Ó moudrý, řekni mi prosím, jak to, že Šuka navzdory svému poznání nenašel klid, a jak nakonec klidu dosáhl.

VIŠVÁMITRA pravil: Slyš, Rámo, budu ti vyprávět duši povznášející příběh o tom, jak se Šuka, syn věhlasného mudrce jménem Védavjása, jenž nyní sedí vedle tvého otce, upevnil v poznání Já.

Stejně jako ty i Šuka hluboce rozjímal o pomíjivosti tohoto světa, až dosáhl Pravdy. Poněvadž však k tomu došel sám, nemohl se s jistotou utvrdit v tom, že „je to Pravda“. Přitom dospěl do stavu nejvyššího odpoutání.

Jednoho dne vyhledal Šuka svého otce Védavjásu a zeptal se ho: „Jak vznikla rozmanitost projeveného světa a jak tato rozmanitost dojde svého konce?“

Védavjása mu otázku zodpověděl, ale Šuka si pomyslel: „To všechno už dávno znám, co je na tom nového?“ a nijak ho to nepřesvědčilo. Védavjása to poznal a řekl Šukovi: „Milý synu, nevím, co bych ti více řekl, ale na zemi žije mudrc, král Džanaka, který je znalejší než já. Obrát se tedy na něj.“

Tak se stalo, že Šuka přišel k paláci krále Džanaky. Džanaka se od strážných dozvěděl o příchodu mladého Šuky, ale týden si ho ani nevšiml. Šuka mezitím trpělivě čekal venku před palácem. Po týdnu pustil Džanaka Šuku do paláce, ale nechal ho čekat mezi tanečnicemi a hudebníky. Šuka i nyní zůstal v klidu, ničím nepohnut. Poté byl Šuka uveden ke králi a Džanaka mu pravil: „Pravdu znáš, co dalšího chceš ode mě slyšet?“ Šuka opakoval otázku, kterou předtím položil otci, a Džanaka mu dal tutéž odpověď, jakou Šuka slyšel od otce. Šuka řekl: „Sám jsem to věděl, otec mi to řekl, v posvátných textech se to píše a nyní jsi i ty potvrdil, že rozmanitost vzniká na základě pohybu mysli a zmizí, jakmile pohyb

mysli ustane.“ Když bylo jeho sebepoznání takto potvrzeno, dosáhl Šuka klidu a spočinul ve stavu zvaném *nirvikalpa samádhi*.

II. 2, 3 Višvámitra žádá mudrce Vasišthu, aby poučil Rámu o Pravdě.

VIŠVÁMITRA pravil přítomným mudrcům: Stejně jako Šuka, získal i Ráma nejvyšší poznání. Známkou toho, že člověk dosáhl nejvyššího poznání, je to, že ho nepřitahují světská potěšení a že v něm vymizely i ty nejjemnější tužby. Pokud jsou sklony k honbě za potěšením silné, je tu omezení, pokud takové sklony zmizí, je tu osvobození. Skutečně osvobozeným mudrcem je ten, kdo není ovládán smyslovým potěšením, touhou po slávě ani jinými pohnutkami. Prosím, zda by mohl mudrc Vasištha poučit Rámu, tak aby byl Ráma utvrzen ve svém poznání. Může to být inspirací i pro nás ostatní. Toto učení se jistě stane nejvyšší moudrostí a nejlepším posvátným textem, neboť je to moudrost, kterou předává osvícený mudrc vespělému a odpoutanému žákovi.

VASIŠTHA pravil: Vyhovím tvé žádosti. Ó Rámo, nyní ti předám poznání, které mi bylo odhaleno samotným božským Stvořitelem Brahmou.

RÁMA řekl: Svatý muži, nejprve mi prosím pověz, proč není Védavjása považován za osvobozeného mudrce, zatímco jeho syn Šuka ano.

VASIŠTHA pravil: Ó Rámo, bezpočet světů již vzniklo a zase zaniklo. Nelze si ani představit, kolik vesmírů existuje v tomto okamžiku. To vše se ale může okamžitě realizovat v nitru jedince, neboť tyto vesmíry jsou jako vzdušné zámky vytvořené z tužeb, jež se v srdci jedince objeví. Živá bytost si vytvoří svět ve svém nitru, a dokud žije, tuto iluzi posiluje. Když zemře, vytvoří si a zakouší svět, který je za původním světem. Tak vznikají světy uvnitř světů, podobně jako se do sebe skládají plátky cibule. Svět hmoty ani různé druhy stvoření nejsou skutečné, ačkoli je mrtví i živí za skutečné považují a jako takové je i vnímají. Neznalost této Pravdy pomáhá celé projevení udržovat.

Ó Rámo, v tomto vesmírném oceánu bytí se někdy rodí bytosti, které jsou stejné s předchozími vtěleními, a jindy jiné, které se od předchozích zcela liší. Současný Védavjása je v proudu stvoření již dvacátý třetí. On i jiní mudrci budou tělo opakovaně získávat a zase ho ztrácet. Některá vtělení budou totožná s předchozími a jiná se budou od předchozích lišit. V tomto vtělení je Védavjása osvobozeným mudrcem. I osvobození mudrci se rodí opakovaně a k ostatním vtělením mají určitý vztah, někdy jsou s nimi totožní a jindy se liší, například ve svém učení nebo chování.

Vlastní úsilí (II. 4 - 20)

II. 4, 5 Vlastní úsilí je dvojího druhu, z minulých zrození a ze současného.

VASIŠŤHA pokračoval: Ó Rámo, ať jsou na vodě vlny nebo ne, voda zůstane vodou. Stejně tak poznání osvobozeného mudrce zůstane stejné, ať jsou jeho vnější projevy jakékoli. Rozdíl je jen v tom, jak ho vnímá nevědomý pozorovatel.

Proto, Rámo, naslouchej tomu, co se ti chystám sdělit. Toto učení zcela jistě odstraní temnotu nevědomosti.

Cokoli je v tomto světě získáno, je získáno jen díky vlastnímu úsilí. Pokud se setkáme s neúspěchem, zjistíme, že naše úsilí bylo příliš chabé. Toto je jisté a můžeme to zcela jasně vidět. Oproti tomu to, čemu říkáme náhoda či osud, je smyšlené a vidět to nelze.

Správné vlastní úsilí, Rámo, je taková mentální, verbální a fyzická činnost, která je v souladu s učením mudrců. Jen díky tomuto úsilí se stal Indra králem nebes, Brahmá Stvořitelem a ostatní bohové získali zase svá daná místa.

Vlastní úsilí je dvojího druhu, z minulých zrození nebo ze současného zrození. Současné zrození působí proti předchozím. Osud není nic jiného než vlastní úsilí v předchozích zrozeních. V daném zrození dochází k neustálému střetu obou a silnější vyhrává.

Vlastní úsilí, které není v souladu s učením mudrců, je vyvoláno falešnými představami. Objeví-li se překážky k dosažení výsledků našeho úsilí, měli bychom prozkoumat, zda nejde právě o takové pomýlené úsilí, a pokud ano, měli bychom to okamžitě napravit. Nic nemá větší sílu než správný čin v přítomném okamžiku. Proto se má člověk uchýlit k vlastnímu snažení, přemoci se a překonat zlo dobrem a osud správným úsilím v přítomném okamžiku.

Líný člověk je horší než osel. Člověk by se neměl poddávat lenosti, ale usilovat o dosažení osvobození dobře si vědom toho, že mu života každým okamžikem ubývá. Červi si libují v hnisu, ale člověk by si neměl libovat v nemravnostech smyslového potěšení.

Jen hlupák může říci: „Osud mě nutí to udělat.“ Takovému člověku štěstí přát nebude. Proto vlastním úsilím získej moudrost a pak pochop, že takové úsilí končí přímým nahlédnutím Pravdy.

Kdyby na světě neexistoval onen strašlivý původce zla jménem lenost, kdo by byl potom nevzdělaný či chudobný? Lidé žijí jako dobytek v bídě a utrpení jen a jen kvůli lenosti.

VÁLMÍKI pravil: V tuto chvíli byl čas na večerní modlitby a promluvy byly až do dalšího dne přerušeny.

II. 6 Jaké je úsilí, takové jsou jeho plody. Jaké je správné úsilí?

VASIŠTHA začal nový den svou druhou promluvou: Jaké je úsilí, takové jsou jeho plody, Rámo, v tom spočívá smysl vlastního úsilí. Říká se tomu taky osud či boží vůle. Potká-li člověka trápení, stěžuje si: „Běda, jaké to neštěstí“ nebo „Ach, můj nešťastný osud“. Obojí znamená totéž. To, co se nazývá osud či boží vůle, není nic jiného než činy a vlastní úsilí v minulosti. Přítomnost je daleko mocnější než minulost. Jen hlupáci se spokojí s plody svého minulého úsilí, považují je za boží řízení, a vlastním úsilím v přítomném okamžiku se nezabývají.

Pokud se domníváš, že je tvé úsilí osudem či boží vůlí mařeno, měl bys pochopit, že tvé současné úsilí není dostačující. Jen hlupák a slaboch nazve řízením osudu to, když podlehne silnému a chytrému protivníku.

Někdy se stane, že i bez úsilí získá člověk něco významného. Podle staré tradice je kupříkladu následovník krále, který zemřel bez potomků, vybírán z řad žebráků dvorním slonem. Určitě tu nejde ani o náhodu ani o boží vůli, ale o vlastní úsilí žebráka v minulých zrozeních.

Někdy se stane, že práce rolníka přijde vniveč vinou krupobití. V tom případě byla síla krupobití větší než úsilí rolníka. Rolník tedy následně bude muset vynaložit více vlastního úsilí. Neměl by truchlit nad něčím, co bylo nevyhnutelné. Pokud by bylo takové truchlení oprávněné, pak by měl člověk denně naříkat nad nevyhnutelností smrti. Moudrý člověk ví, čeho je schopen vlastním úsilím dosáhnout a čeho nikoli. Jen nevědomý člověk přisuzuje všechno vyšší síle a říká: „Bůh mě posílá tam či onam“ či „vyšší moc mě nutí dělat to či ono“. A takovému člověku je lépe se vyhnout.

Člověk by se měl osvobodit od svých chtění a nechtění, a vědom si toho, že vlastní úsilí je jen jiné označení pro boží vůli, by měl vynaložit co nejvíce správného úsilí a dosáhnout nejvyšší Pravdy. Kdo se vylouvá na svůj osud, je jen k smíchu. Vlastní úsilí je správné tehdy, když vychází ze správného pochopení, tedy z pochopení, jež pramení v srdci prozářeném učením posvátných knih a přímým vedením mudrce.

II. 7, 8 Základem úsilí je studium textů, učení mistra a vlastní snaha.

VASIŠŤHA pokračoval: Ó Rámo, člověk by měl s tělem zbaveným nemocí a s myslí zbavenou trápení usilovat o poznání Já, tak aby se vyhnul dalšímu zrození. Vlastní úsilí má trojí kořeny, a proto i trojí plody, jimiž jsou vnitřní probuzení Inteligence, rozhodnutí mysli a fyzický čin.

Kořeny, z nichž vlastní úsilí vychází, jsou studium posvátných textů, učení mistra a samotná vlastní snaha jedince. Osud či boží řízení s tím nemají co dělat. Proto ten, kdo touží po osvobození, by měl vytrvalým úsilím obracet nečistou mysl k čistému a vytrvalému úsilí. To je podstatou všech posvátných knih. Světcí zdůrazňují, že je důležité vytrvale následovat cestu vedoucí k dobru. A moudrý hledající ví, že plody jeho snažení budou úměrné intenzitě jeho úsilí a ani osud ani boží řízení v tom nic nezmění. Jen na jeho vlastním úsilí záleží, čeho člověk dosáhne. Přijde-li však na něj neštěstí, lidé ho utěšují tvrzením, že je to osud. Přitom je zřejmé, že chceme-li odjet do ciziny, musíme se vydat na cestu, a chceme-li zahnat hlad, musíme se najíst. V tom osud roli nehraje. Osud či boží řízení nikdo nikdy neviděl, zato každý zakusil, jak nějaký dobrý nebo naopak špatný čin vedl k dobrému nebo špatnému následku. Proto by měl člověk již od mládí usilovat o skutečné dobro, tedy osvobození, studiem posvátných knih, pobýváním v přítomnosti mudrců a správným vlastním úsilím.

Osud či boží řízení je způsob náhledu, na nějž jsou lidé zvyklí a považují ho za skutečný jen proto, že se o něm jako o skutečném opakovaně mluvilo. Pokud by všechno na světě bylo opravdu určeno osudem či božím řízením, jaký smysl by měl nějaký čin, včetně koupelí, mluvení či učení. A proč by měl člověk vůbec někoho učit? Ne. V tomto světě je každý vyjma mrtvolý činný a každá činnost má své následky. A osud či boží řízení ještě nikdo nikdy neviděl.

Jen na svoji omluvu lidé říkají: „Bylo mým osudem to udělat.“ Pravda to však není. Když kupříkladu astrolog předpoví mladíkovi, že se stane učencem, může se jím onen člověk stát, aniž by studoval? Nemůže. Tak proč věříme na boží vůli? Zde přítomný mudrc Višvámitra dosáhl stavu *Brahma rši* vlastním úsilím a my ostatní jsme získali Sebepoznání neboli poznání Já také jen vlastním úsilím. Ó Rámo, vzdej se víry v osud a v boží řízení a zaměř se na vlastní úsilí.

II. 9 Co je to osud? Co dělat se sklony a tužbami z minulých zrození?

RÁMA se zeptal: Pane, jsi vskutku znalec Pravdy. Řekni mi prosím, čemu lidé říkají boží vůle, osud neboli *daiva*.

VASIŠTHA odpověděl: Lidé nazývají osudem či boží vůlí plody vlastního úsilí, díky nimž člověk zakouší dobré či zlé podle svých předchozích činů. Jako osud, boží vůle neboli *daiva* také nazývají to, co určuje dobrou či zlou podstatu těchto plodů. Vyrůstá-li ze semínka rostlina, i to je přisuzováno osudu či boží vůli. Já však osudem či boží vůlí chápu důsledky vlastních činů jedince.

Mysl člověka obsahuje mnoho skrytých sklonů či tužeb, které jsou příčinou nejrozličnějších činů, fyzických, slovních i myšlenkových. Činy jedince jsou v naprostém souladu s jeho sklony. A není možné, aby tomu bylo jinak. Čin odpovídá nejsilnějšímu ze skrytých sklonů, přičemž sklony nejsou oddělené od mysli, ani člověk není oddělen od mysli. Nikdo nemůže s jistotou říci, zda mysl, skryté sklony, čin a osud neboli *daiva* jsou skutečné či neskutečné, proto na ně člověk poznání poukazuje pouze jako na symboly.

RÁMA se znovu zeptal: Ó svatý, musím-li v současnosti jednat podle svých skrytých sklonů pocházejících z minulého zrození, kde je potom svoboda konání?

VASIŠTHA pravil: Rámo, sklony pocházející z minulých zrození jsou dvojího druhu, čisté a nečisté. Čisté tě vedou k osvobození a nečisté přivolávají problémy. Ve skutečnosti jsi samo Vědomí, nikoli netečná hmota. K činu tě nenutí nic jiného než ty sám. Proto máš svobodu dát přednost čistým sklonům před nečistými. Nečisté sklony je třeba odkládat postupně a mysl od nich odvracet krok za krokem, aby nedošlo k nechtěné bouřlivé reakci. Budeme-li se opakovaně snažit jednat podle dobrých sklonů, budeme dobré sklony posilovat. A nečisté sklony budou slábnout, pokud je přestaneme podporovat. Brzy budeš projevovat jen dobré sklony v dobrých činech. Jakmile takto překonáš sílu špatných sklonů, budeš muset opustit i ty dobré. Pak budeš zakoušet nejvyšší Pravdu s pochopením, které vychází z dobrých sklonů.

II. 10 Jak Brahmá nejprve zakryl a pak odhalil Vasišthovi poznání.

VASIŠTHA pokračoval: Vesmírný řád, který lidé nazývají osud, *daiva* či *nijati* a díky němuž je každé úsilí požehnáno příslušnými plody, je založen na všudypřítomné, všemohoucí vševědounosti známé jako *Brahman*. Pomocí vlastního úsilí ovládni smysly a mysl a s jednobodovým zaměřením vyslechni v klidu, co se ti chystám povědět.

Celé toto vyprávění se zabývá osvobozením. Bylo mi to odhaleno Stvořitelem Brahmou v předchozí éře. Pokud ho vyslechněš, spolu s dalšími vyzrálými hledajícími, kteří jsou zde přítomni, dosáhneš nejvyššího Bytí, v němž není utrpení ani zánik.

Ó Rámo, všudypřítomná vševědounost neboli kosmické Bytí září neustále ve všech bytostech. Jakmile se v kosmickém Bytí objevil záchvěv, pak podobně jako vznikne vlna na hladině moře, zrodil se bůh Višnu. Z něho se zrodil Stvořitel Brahmá a ten začal ve vesmíru vytvářet nesčetné druhy bytostí, živých i neživých, vnímání schopných i neschopných. A vesmír byl takový, jaký byl před kosmickým zánikem.

Stvořitel viděl, že všechny bytosti ve vesmíru jsou sužovány nemocemi a smrtí, bolestmi a trápením. Pocítil hluboký soucit a hledal způsob, jak všechno to utrpení živých bytostí ukončit. Vytvořil poutní místa, šlechetné vlastnosti jako mravnost, odříkání, laskavost, čestnost a správné chování. To však nestačilo. Přineslo to jen dočasnou úlevu od lidského trápení, nikoli konečné osvobození od utrpení.

Jakmile si to Brahmá uvědomil, stvořil mne. Vzal mě k sobě a zahalil mé srdce závojem nevědomosti. V tu chvíli jsem zapomněl na svou pravou totožnost a podstatu. Byl jsem nešťastný. Prosil jsem Stvořitele Brahmou, svého otce, aby mi ukázal cestu z tohoto utrpení. Utápěje se ve svém neštěstí nebyl jsem schopen ani ochoten něco dělat a zůstával jsem lenivý a nečinný.

Jako odpověď na moji prosbu odhalil mi otec pravé poznání, které mě navždy zbavilo závoje nevědomosti, jímž mě Brahmá sám zahalil. Stvořitel mi řekl: „Můj synu, zakryl jsem poznání a pak ti ho odhalil, abys mohl zakusit jeho krásu. Jen tak můžeš pochopit utrpení těch, kteří jsou nevědomí, a můžeš jim pomoci.“

Ó Rámo, s tímto poznáním jsem zde a budu zde až do skonání světa.

II. 11 Nejvyšší forma odpoutanosti.

VASIŠTHA pokračoval: V každé éře nechává Stvořitel zrodit určitý počet mudrců i mě samotného za účelem duchovního osvětlení všech bytostí. Aby všichni plnili své světské povinnosti, zrodí též krále, kteří moudře a spravedlivě vládou nad jednotlivými částmi země. Netrvá však dlouho a králové podlehnou touze po moci a potěšení, střety zájmů vedou k válkám a utrpení a toto utrpení zase vyvolá soucit a slitování. Aby byla odstraněna nevědomost, předají mudrci králům duchovní poznání. V dřívějších dobách si ho králové vysoce cenili a pečlivě ho střežili. Je známé jako *rádža vidjá* neboli královské učení.

Ó Rámo, v tvém srdci se zrodila odpoutanost, jež vychází ze schopnosti rozlišovat. Je to nejvyšší forma odpoutanosti, která je cennější než odpoutanost z náhodných příčin či z celkového znechucení životem. Taková odpoutanost je jistě božím požehnáním, které se v okamžiku, kdy se odpoutanost v srdci rodila, setkala s vyzrálostí rozlišování.

Dokud není srdce člověka osvětleno nejvyšším poznáním, točí se člověk v koloběhu zrození a smrti. Proto prosím naslouchej mému výkladu s plným soustředěním.

Blouděním v lese nevědomosti se člověk vystavuje zmatkům a utrpením, která jsou zdánlivě bez konce. Pravé poznání dokáže les nevědomosti spálit. Proto je třeba obrátit se na osvětleného mistra a kladením správných otázek a se správným postojem přijmout učení o Pravdě a nechat se jím zcela prostoupit. Jen hlupák klade nepodstatné otázky. S takovým skutečný mudrc neztrácí čas. Ještě větší hlupák pak mistrovo učení zcela odmítá.

Ó Rámo, jsi vskutku první mezi hledajícími, neboť jsi hluboce rozmýšlel o Pravdě a došel k nejvyšší formě odpoutanosti. Jsem přesvědčen, že to, co ti hodlám sdělit, najde v tvém srdci pevné místo. Člověk by se měl snažit, aby do jeho srdce vstoupilo poznání, neboť mysl je neklidná a nestálá jako opice. Proto je třeba stranit se společnosti nevědomců.

Ó Rámo, existují čtyři strážci, kteří otevírají bránu vedoucí k tomu, co se nazývá osvobození neboli *móksa*. Těmito strážci jsou ovládnutí mysli, dotazování či pátrání po Pravdě, spokojenost a dobrá společnost. Moudrý hledající bude všem těmto strážcům, nebo alespoň jednomu z nich, věnovat náležitou pozornost.

II. 12, 13 Prvním strážcem brány poznání je ovládnutá mysl.

VASIŠŤHA pokračoval: Ó Rámo, s čistým srdcem a otevřenou myslí, bez pochybování a neklidných myšlenek, naslouchej promluvě o tom, jaká je podstata osvobození a jakými prostředky lze osvobození dosáhnout. Utrpení z neustálého rození a umírání neskončí, dokud není dosaženo nejvyššího Bytí. Není-li smrtelně jedovatý had nevědomosti tady a teď přemožen, stane se příčinou nezměrného utrpení nejen v tomto, ale i v bezpočtu dalších životů. Člověk nemůže utrpení přehlížet, ale měl by ho překonat pomocí poznání, které ti nyní vyjevím.

Ó Rámo, pokud utrpení *samsáry* neboli koloběhu života a smrti překonáš, budeš žít zde na zemi jako bůh, jako Brahmá či Višnu. Neboť zmizí-li mylné představy a je-li dotazováním se na podstatu Já pochopena Skutečnost, je-li mysl klidná a srdce přimknuté k nejvyšší Pravdě, jsou-li všechny rušivé myšlenky utišeny a následuje jen nepřetržitý proud klidu a míru, v němž klidné a blažené srdce nahlíží nejvyšší Pravdu, pak se sám svět stává příbytkem blaženosti.

Člověk, který pochopil Skutečnost, nemá co získat ani čemu se vyhýbat. Není poznamenán nedokonalostmi života ani dotčen jeho utrpením. Nepřichází ani neodchází, i když se to tak druhým jeví. Není vázán náboženskými obřady a povinnostmi. Není ovlivněn sklony pocházejícími z minulosti, neboť ty už nad ním ztratily moc. Jeho mysl se zbavila neklidu a on spočívá v blaženosti, jež je jeho pravou podstatou. Této blaženosti lze dosáhnout pouze Sebepoznáním, poznáním Já. Člověk by se měl poznáním Já neustále zabývat, je to jeho povinnost.

Komu jsou lhostejné posvátné knihy či učení mudrců, ten poznání Já nedosáhne. Taková pošetilost je daleko zhoubnější než jakákoli nemoc, která člověka v životě potká. Člověk by měl tudíž pozorně naslouchat tomuto učení, neboť ho může přivést k poznání Já. Kdo si toto učení osvojí, ten již neupadne do nevědomosti. Ó Rámo, chceš-li se oprostit od utrpení *samsáry* neboli koloběhu života a smrti, přijmi prospěšnou radu mudrce, jako jsem já, a buď svobodný.

VASIŠŤHA pokračoval: Aby člověk překonal oceán *samsáry*, měl by se obrátit k tomu, co je věčné a neměnné. Jen ten je nejpřednější mezi všemi, jehož mysl spočívá ve věčnosti, a je tudíž plně ovládnutá a zcela klidná. Vidí, že potěšení a bolest se navzájem střídají a jedno druhé následují, a toto poznání mu přináší klid a ovládnutí mysli. Kdo toto nechápe, podobá se člověku, jemuž hoří dům nad hlavou.

Ten, kdo dosáhl poznání věčné Pravdy, je osvobozen od *samsáry* a již se nezrodí v nevědomosti. Člověk může pochybovat o tom, zda taková neměnná Pravda existuje!

I kdyby však neexistovala, nijak mu neublíží, bude-li hledat podstatu života. Pátrání po tom, co je věčné, zmírní jeho trápení způsobené neustálými životními změnami. A pokud taková věčná Pravda existuje, pak její poznání člověka osvobodí.

Věčnosti nelze dosáhnout obřady, oběťmi, poutěmi ani penězi. Lze k ní dojít pouze ovládnutím mysli a rozvíjením poznání. Proto by se všichni bozi, démoni, polobozi i lidé měli neustále při jakékoli činnosti snažit o ovládnutí mysli, neboť právě to vede k poznání.

Je-li mysl klidná, čirá a tichá, osvobozená od klamu a mylných představ a odpoutaná od žádostivosti, pak po ničem netouží a nic neodmítá. Toto je ovládnutí mysli, jeden ze čtyř strážců brány k osvobození, o nichž jsem hovořil.

Všechno dobré a ušlechtilé pochází z ovládnuté mysli. Všechno zlé se zase díky ovládnuté mysli může rozplynout. Žádný zisk ani žádné potěšení ve světě či v nebi se nevyrovná radosti, která doprovází ovládnutou mysl. Radost, kterou lze zakoušet v přítomnosti člověka, jenž ovládl svou mysl, je nepopsatelná. Takovému člověku každý věří a není nikdo, ani mezi démony či skřety, kdo by k němu cítil zášť.

Ó Rámo, ovládnutí mysli je nejlepším lékem na všechny fyzické i psychické neduhy. S ovládnutou myslí lépe chutná i jídlo, které by jinak nechutnalo. Tomu, kdo má jako záštitu ovládnutou mysl, nic neublíží.

Kdo necítí přitažlivost ani odpor k tomu, co slyší, vidí, čichá, chutná nebo čeho se dotýká, třebaže to druzí považují za příjemné či nepříjemné, ten ovládl svoji mysl. Kdo vnímá všechny bytosti stejně, aniž by cítil radost nebo bolest, ten ovládl svoji mysl. Kdo žije mezi lidmi, jako by byl v hlubokém spánku, zůstává jimi nedotčen a necítí vůči nim nadšení ani nenávist, ten ovládl svoji mysl.

II. 14 Druhým strážcem brány poznání je *vičára*.

VASIŠŤHA pokračoval: Druhým strážcem brány k osvobození je dotazování, pátrání po Skutečnosti. Dotazování by mělo být prováděno nepřetržitě a s inteligencí vytříbenou studiem posvátných textů. Takové dotazování bystří rozum a umožňuje dosáhnout nejvyšší Pravdy. Z toho důvodu je dotazování nejlepším lékem na dlouhotrvající nemoc zvanou *samsára*.¹

Moudrý člověk chápe, že síla, rozumová schopnost, efektivnost a dobře načasovaný čin jsou plody dotazování a rozlišování. I království, úspěch, potěšení a konečné osvobození jsou výsledky dotazování a pátrání po Pravdě. Dotazování a rozlišování chrání člověka od nešťastných událostí, které postihují nevědomé hlupáky. Je-li mysl otupena nepřítomností rozlišování, pak se i chladný měsíční paprsek stane smrtící zbraní a dětinská představitost uvidí v každém tmavém koutě skřeta. Proto hlupák, který se nezabývá hledáním Pravdy, je studnicí utrpení. Nepřítomnost rozlišování vede k činům, které jsou zhoubné jak pro něho, tak pro druhé, a též k nejrůznějším fyzickým i psychickým nemocem. Společnosti takových hlupáků by se proto měl moudrý člověk vyhnout.

Ti, v nichž je dotazování a rozlišování neustále přítomno, osvětlují svou září svět i každého, kdo se ocitne v jejich blízkosti, zahánějí zlé duchy, které zplodila nevědomá mysl, a ukazují falešnost smyslového potěšení i předmětů potěšení. Ó Rámo, ve světle rozlišování přijde pochopení věčné a neměnné Skutečnosti, pochopení nejvyšší Pravdy. S ní člověk po ničem netouží ani nic neodmítá. Je osvobozen od klamu a připoutanosti. Není nečinný ani není činnostmi pohlcen. Žije v tomto světě a poté, co uplyne jeho přirozený počet let, dosáhne blaženého stavu konečného osvobození.

Zrak duchovního hledání neztrácí svoji jasnost ani v průběhu činnosti. Politováníhodný je ten, komu tento zrak schází. Než být takto slepý, je lépe se narodit jako žába v blátě, červ na hnoji nebo had v díře.

A jaké je to dotazování? Pravým dotazováním je ptát se: „Kdo jsem? Kde se vzalo utrpení *samsáry*?“ Z takového dotazování se rodí poznání Pravdy.² To s sebou přináší vnitřní klid a poté i nejvyšší pochopení spojené s ukončením veškerého utrpení.

1 Dotazování a pátrání se nazývá *vičára* a znamená též rozlišování mezi pravdivým a nepravdivým, mezi skutečným a neskutečným. (Pozn. překl.)

2 *Vičára* neboli dotazování neznamená rozbor ani zdůvodňování, ale přímé nahlédnutí do sebe sama. (Pozn. Svámí Vénkatéšananda)

II. 15, 16 Třetí a čtvrtý strážce brány poznání.

VASIŠŤHA pokračoval: Třetím strážcem brány k osvobození je spokojenost. Toho, kdo ochutnal nektar spokojenosti, nebudou lákat smyslová potěšení, neboť žádný požitek světa se nevyrovná sladkosti spokojenosti, jež zbavuje všeho zlého.

Co znamená tato spokojenost? Zanechat neplodných tužeb, neprahnout po tom, co nám nebylo dáno, a bez přílišného nadšení či naopak sklíčenosti přijímat s klidem to, co přichází. Dokud člověk nenalezne spokojenost sám v sobě, do té doby bude vystaven utrpení. S rostoucí spokojeností se srdce člověka plně rozvine v květ čistoty. Spokojenému člověku, byť nic nevlastní, patří celý svět.

Čtvrtým strážcem brány vedoucí k osvobození je dobrá společnost, *satsanga*, společnost moudrých lidí, světců a osvícených mudrců. *Satsanga* zvyšuje rozumové schopnosti, ničí nevědomost a odstraňuje všechny psychické neduhy. *Satsanga* by neměla být opomenuta bez ohledu na to, jak to může být těžké nebo jak velké překážky budeme muset překonat, neboť je světlem, které člověka vede na jeho životní pouti. *Satsanga* stojí nade všemi náboženskými praktikami, jako jsou odříkání, dobročinnost, poutě či obřady.

Člověk by měl uctívat ty, kteří dosáhli Pravdy a jejichž srdce bylo zbaveno temnoty nevědomosti, a měl by jim ze všech svých sil sloužit. Kdo se k světcům nechová s náležitou úctou, ten na sebe přivolává velké utrpení.

Satsanga, spokojenost, *vičára* a ovládnutí mysli jsou čtyři nejjistější prostředky, pomocí kterých může být zachráněn člověk topící se v oceánu *samsáry*, koloběhu života a smrti. Spokojenost znamená nejvyšší dosažení, *satsanga* nejlepší nasměrování, dotazování je nejvyšší moudrostí a ovládnutí mysli nejvyšší blažeností. Nejsi-li schopen následovat všechny čtyři najednou, snaž se alespoň o jedno z toho, neboť poctivým prováděním jednoho objevíš postupně i ostatní a nejvyšší poznání si tě samo vyhledá. I kdyby ses však stal bohem, polobohem nebo stromem, dokud neochočíš divokého slona mysli pomocí těchto čtyř ušlechtilých kvalit, nemůžeš učinit žádný pokrok směrem k nejvyšší Skutečnosti. Proto se, Rámo, snaž tyto čtyři ušlechtilé kvality rozvíjet ze všech sil.

II. 17 Jak je učení Vasišthy rozděleno do jednotlivých knih.

VASIŠŤHA pravil: Jen ten, kdo je obdařen zmíněnými čtyřmi ušlechtilými kvalitami, má právo naslouchat tomu, co nyní hodlám vyjevit. Ó Rámo, ty takovým člověkem bezesporu jsi. Naslouchat tomuto učení si přeje jen ten, kdo je dostatečně zralý pro osvobození. Avšak podobně jako světlo lampy dokáže ozářit i spícího člověka, tak toto učení je schopno dovést k osvobození každého, kdo je vyslechne, ať si to přál nebo ne. Zjistíme-li, že to, co se zdálo být hadem, je ve skutečnosti provazem, pak náš strach z hada okamžitě zmizí. Podobně při studiu této knihy zmizí naše utrpení pocházející z koloběhu života a smrti.

Celý původní text obsahuje třicet dva tisíce dvojverší. Část první se jmenuje *Vairágja prakarana*, O odtažitosti. Sestává z patnácti set dvojverší a dává člověku poznat pravou podstatu života v tomto světě. Pečlivé studium této části očišťuje srdce.

Část druhá je *Mumukšu-vjavahára prakarana*, O chování hledajícího. Ta se skládá z tisíce dvojverší a popisuje, jaké jsou předpoklady člověka hledajícího poznání.

Část třetí, *Utpatti prakarana*, O stvoření, obsahuje sedm tisíc dvojverší. Tvoří ji množství inspirativních příběhů, které pomáhají nastínit nejvyšší Skutečnost: v důsledku vzájemného působení iluzorních představ, jakými jsou například „já“ a „toto“, se zdá, že vesmír, který nebyl nikdy doopravdy stvořen, skutečně existuje.

Část čtvrtá, *Sthiti prakarana*, O existenci, sestává z tří tisíc dvojverší a opět je tu na příbězích odhalována Pravda o existenci a podstatě tohoto světa.

Část pátá *Upašánti prakarana*, O utišení, obsahuje pět tisíc dvojverší. Naslouchání této části vede k ukončení klamného vnímání světa, kdy zůstane už jen nepatrná stopa nevědomosti.

Část šestá a poslední, *Nirvána prakarana*, O osvobození, sestává ze čtrnácti tisíc a pěti set dvojverší. Její studium a pochopení odstraňuje základní nevědomost člověka. Jakmile jsou rozptýleny všechny klamně představy a iluze, je tu úplné osvobození. Takto osvobozený člověk sice přebývá ve fyzickém těle, ale žije tak, jako by byl od něj osvobozen. Prostý žádostivosti, tužeb, připoutanosti a odporu je vysvobozen z koloběhu života a smrti, ze *samsáry*. Teď a tady se zbavil démona zvaného egoismus a spočívá v jednotě s nejvyšší Skutečností.

II. 18 Jak tento posvátný text pomáhá hledajícímu.

VASIŠTHA pokračoval: Kdo zasévá semínka poznání tohoto učení, získá brzy jeho plody v podobě pochopení Skutečnosti. Pokud učení vede k odhalení Pravdy, mělo by být přijato, třebaže je jen lidského původu, a naopak, i kdyby bylo učení považováno za boží zjevení, ale nevedlo by k poznání, mělo by být odmítnuto. Jsou-li slova moudrá, měli bychom je přijmout i z úst dítěte, a pokud moudrá nejsou, měli bychom je odhodit jako stéblo slámy, i kdyby je prohlašoval sám Stvořitel Brahmá.

Kdo naslouchá výkladu tohoto učení a hluboce o něm uvažuje, ten pronikne do záhad poznání, utiší svoji mysl a bude zářit jasným čirým světlem jako Měsíc za podzimní noci. Takový člověk brzy dosáhne osvobození.

Mudrc, který pochopil kouzlo kosmické iluze zvané *májá*, vidí v jediném nerozděleném Vědomí bezpočet vesmírů. Vidí nekonečno v každém atomu, a není tedy připoután ke vzniku ani k zániku představy stvoření. Je spokojený s tím, co samo od sebe přichází, a neodmítá to. Nehoní se za tím, co mu bylo odebráno, ani kvůli tomu netruchlí.

Toto učení je snadno srozumitelné, neboť text je bohatě zdoben příběhy a podobenstvími. Kdo tento text pečlivě studuje a přemýšlí o významu slov, nemá potřebu provádět odříkání, meditaci nebo se věnovat opakování posvátného sledu slov či slabik zvaného *mantra*. Vždyť co může být víc než osvobození plynoucí ze studia tohoto textu.

Kdo studuje a pochopí toto učení, přestane být klamán projeveným světem. Spatří-li jedovatého hada lovaného na obraze, nemá důvod se bát. Pokud je projevený svět vnímán jako zdání, není důvod k nadšení ani smutku. Je škoda, že přestože tu je takové učení, vyhledává většina lidí jen smyslová potěšení nevyhnutelně vedoucí k utrpení.

Ó Rámo, je těžké pochopit Skutečnost, kterou člověk osobně nezakouší. Proto je v tomto textu použito mnoho názorných příkladů a podobenství. Člověk by je však neměl chápat doslovně ani jim přidávat nový význam. Smyslem a cílem podobenství je poukázat na to, že projevený svět je jako snová představa. Neměli bychom dopustit, aby se přílišným rozumováním význam daného sdělení překroutil.

II. 19, 20 Jak je důležité studovat učení předávaná velkými učiteli.

VASIŠTHA pokračoval: Příběhy a podobenství mají jediný smysl, a sice umožnit tomu, kdo naslouchá, dojít k Pravdě. Pochopení Skutečnosti je natolik důležité, že je dobré cokoli, co je schopno pomoci. Podobenství proto mohou být pouze smyšlená. Z každého podobenství je třeba vzít jen to, co se snaží sdělit, a zbytek nebrat v úvahu. Studium posvátných textů a pomoc učitelů jsou nezbytné jen do té doby, dokud není pochopena Skutečnost.

Studium učení by mělo pokračovat až do úplného pochopení Skutečnosti a dosažení plného osvícení. Neúplné pochopení povede k nejasnostem a zmatkům. Pokud v srdci schází nejvyšší klid a zdání je mylně považováno za skutečnost, je to výsledek nedokonalého pochopení a z toho plynoucího překrouceného uvažování.

Tak jako všechny vlny mají svůj základ v oceánu, tak všechny důkazy o Skutečnosti mají základ v přímém nazírání, v přímém zakoušení Pravdy. Základem všeho je Inteligence či Vědomí, které samo o sobě je tím, kdo zakouší, aktem zakoušení i zkušeností či zážitkem. Skutečností je jen samo zakoušení, a přesto při mylném chápání se to jeví tak, že zakoušení má svůj subjekt, tedy někoho, kdo zakouší. Takové nepochopení lze rozptýlit skrze poznání založené na dotazování. Poté může v celé své kráse zazářit nerozdělené Vědomí a na této úrovni se i dotazování stane nadbytečným a samo od sebe odejde.

Tak jako vzduch v sobě obsahuje pohyb, tak Vědomí v sobě obsahuje projevený svět, zahrnující nehmotnou vnímající mysl i hmotné objekty vnímání. Vnímající mysl si na základě své nevědomosti myslí „jsem to a to“, „jsem takový a takový objekt“, a tak se tím také stane. Avšak každý objekt je zakoušen v subjektu a ne naopak.

Ó Rámo, do doby, než v tobě vzklíčí poznání, hledej útočiště v učení předávaném velkými učiteli. Tvé chování se začne podobat jejich chování, vybudíš v sobě ušlechtilé vlastnosti a rozvine se i tvé poznání. Následování příkladu vznešeného chování světců a růst poznání se začnou vzájemně podporovat.